ABORIGINAALIT

AUSTRALIAN ALKUPERÄISKANSA

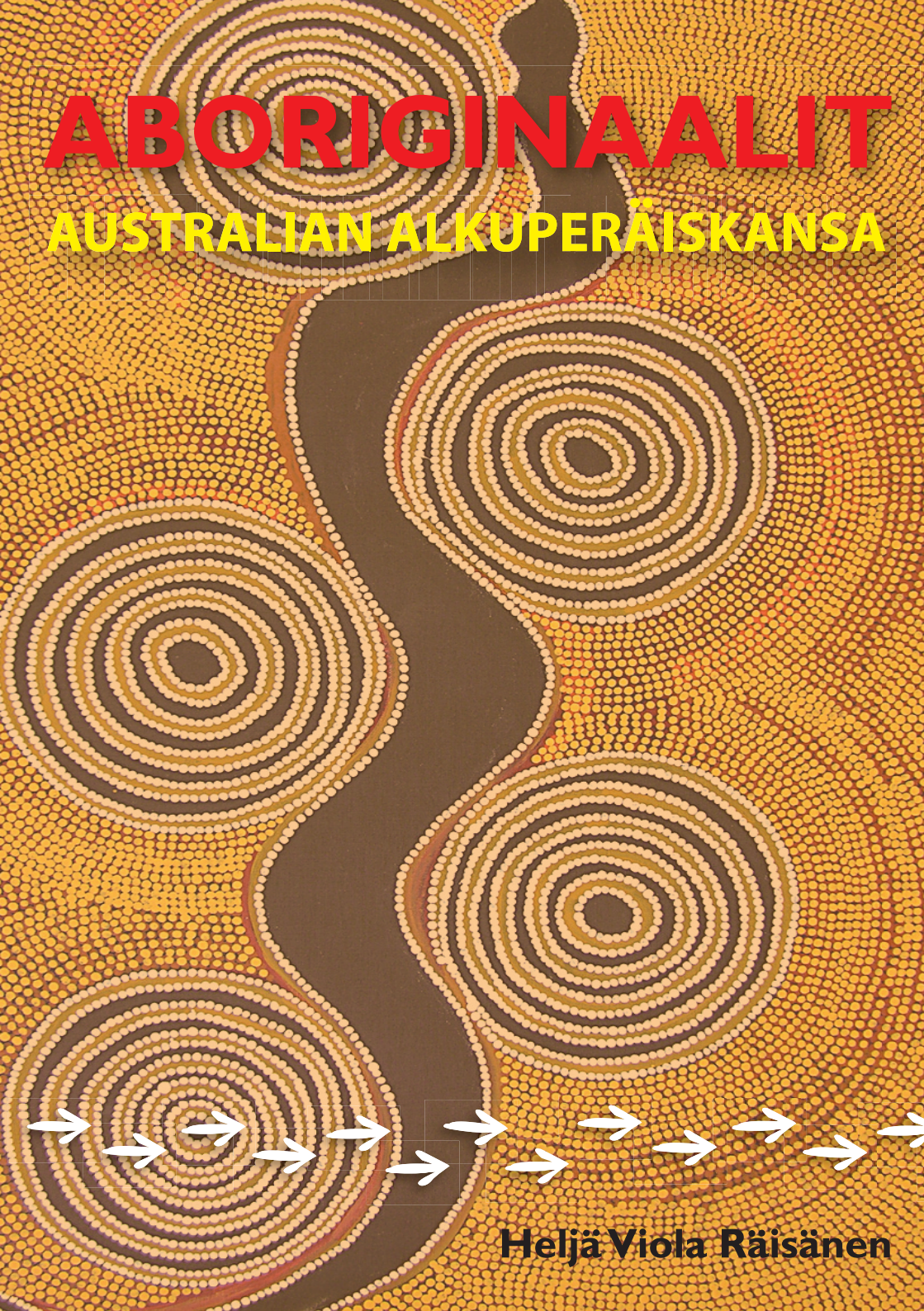

Heljä Viola Räisänen

ABORIGINAALIT
AUSTRALIAN ALKUPERÄISKANSA

ABORIGINAALIT
AUSTRALIAN ALKUPERÄISKANSA

© 2012 *Heljä Viola Räisänen*

heljavr@yahoo.com.au

Pasteup
Pete Cuthbert
GAMMA QUADRANT
pete@gammaquadrant.com.au

Cover
Nigel Campbell
PO Box 1235, ALICE SPRINGS, NT, 0871, AUSTRALIA

ISBN 978-952-286-113-9

Third printing, 2012
Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD - Books on Demand, Norderstedt, Saksa

KIITOKSET

Tallentaessani tiedot tähän kirjaan olen paneutunut tehtävään kunnioittaen Australian alkuperäisasukkaita. Tutkimusta tehdessäni olen kohdannut väestön ja sen ihmisiä, joilla on niin pitkät tuhatvuotiset traditiot, että he ovat tavallaan valkoisen ihmisen historian ulkopuolella. Heidän historiansa, elämäntapansa ja kokemuksensa eivät ole papurykselle tallennettuja. Niitä on haettava ja etsittävä heidän elämäntavastaan, luonnosta, kasveista ja eläimistä.

Yhtenä esimerkkinä monista kerrottakoon esimerkiksi kengurun ja ihmisen saumaton yhteistyö. Alkuperäisasukkaat lukevat luontoa ja sen tapahtumia kuin kirjaa: esimerkiksi he tarkkailevat raskaana olevan kenguruemon synnytystapahtumaa. He tietävät, että kenguruemo pitkittää synnytystä kunnes se on varma, että hänelle ja tuleville pikkukenguruille on saatavilla riittävästi ravintoa. Myös alkuperäisasukas tietää, että syntymän aikaan ja sen jälkeen ei tule ongelmia ruoan saatavuudessa: se tarkoittaa sitä, että luonto on valmis ruokkimaan luomakuntansa.

Jo pian minulle selvisi, että syvällisempää ja rehellisempää tutkimusta on mahdotonta tehdä ilman omakohtaista tutustumista alkuperäisasukkaitten reaalielämään. Tietoja alkuperäisasukkaitten elämästä muuttuvissa olosuhteissa ennen ja nykyisin olen kerännyt tutkimalla, opiskelemalla maassa ja ennen kaikkea kuuntelemalla ja tallentamalla näitä mielenkiintoisia tapahtumia sekä ilmiöitä ja niiden syyseuraussuhteita.

Kiitän suuresti monia alkuperäisasukkaita, opettajiani, Sydneyn Yliopiston Koori Centreä, Janette Mc Cormack Nangalaa, Audrey Mc Cormack Nangalaa, Chris Jungalaa, John Strehlowia ja Graeme Shaughnesseytä (Strehlow Research Centre), Douglas Penangke Tayloria, Lyall Kupkea (Lutheran Archives, Adelaide), Aaron Le Rossignoa (Mbwellarre, N.T), Olga Radkea ja pastori David Kussea, päätoimittaja Risto Söderiä oikoluvusta ja kirja-arvostelusta, ja kirjoittajia saamistani tiedoista. Tässä kirjassa tuon esille oleellisen ja keskeisen aboriginaaleista, Australian alkuperäiskansasta ja sen historiasta ja kulttuurista.

Heljä Viola Räisänen

Sydneyssä, 2011

Toinen painos on muuten ensimmäisen painoksen kaltainen paitsi että siihen on lisätty jälkeenpäin valaisevia paloja sekä valokuvia.

Heljä Viola Räisänen

Helsingissä, 2012

SISÄLLYS

ALUKSI	1
ALKUPERÄISVÄESTÖN JALANJÄLJILLE	7
MAAILMAN KANSOJEN JOUKOSSA	11
UNIAIKA	14
AUSTRALIAN ETSINTÄÄ	17
WARRA WARRA – MENKÖÖT POIS	20
YHTEISTYÖTÄ	23
VASTARINTAA	34
SYNTYPERÄISET POLIISIVOIMAT	41
HAUDANRYÖSTÖJÄ	44
TASMANIAN ALKUPERÄISASUKKAAT	46
MUURARI ROBINSON	52
ELÄMÄNTAVOISTA	54
VAATETUS JA KORUT	59
RIKAS RUOKAPÄÄOMA	61
LUONNONLÄÄKKEET	66
TYÖVÄLINEITÄ	68
ARKKITEHTUURIA	74
KALLIOTAIDE	87
”ARRERNTEN AROILLA JA AAVIKOLLA”	91
LUTERILAINEN LÄHETYSASEMA	101
MAALLEMUUTTOA	110
MYSTINEN KOKEMUS	112
AJANMÄÄRITYS	117
KAIKELLA ARVONSA	121
TAVAROIDEN KULJETUKSESTA JA LIIKKUMISESTA	127

INTERVENTIO- ABORIGINAALIEN ASIOIHIN PUUTTUMINEN 133
MAAN ÄÄRESSÄ 135
ILMASTONMUUTOS 140
ELÃMÃÃ KUOLLEESSA KESKUKSESSA 142
HUNAJAMUURAHAISIA 158
CORROBOREE 166
MENYY 168
IKUISUUDEN MAA 173
POPPAMIES 176
HUUME 178
VÄKIVALTAA 181
ASUNTO-OLOT 185
OIKEUS 187
DINGON APAJALLA 188
METSÄ STYSTÄ 191
STREHLOWIT 196
KESKEISIÄ TAPAHTUMIA 209
LIITE 214
KIRJALUETTELO 221
TIETOSANAKIRJAT 230
RAPORTIT 230
OIKEUDEN PÄÄTÖKSET 230
LYHENTEIDEN SELITYKSET 231
VIITEKIRJALLISUUS 232
KUVITUS 234

ALUKSI

Lukija on nyt matkalla Australian alkuperäisväestön kulttuuriin ja elämänmenoon. Kuulemani tavat ja rituaalit ovat osittain kuolleet, mutta monet niistä ovat vielä merkittävä osa alkuperäisasukkaitten todellista elämää. Kuvatessani heidän kulttuuria ja elämänmenoa olen pyrkinyt sen tekemään mahdollisimman realistisesti. Kuvaus perustuu käytettävissä olevaan tutkimustietoon ja omiin kenttätutkimuksiini. Aboriginaalimurteita ja kieliä on edelleen käytössä. Osa niistä on jo kuollut. Puiden ja kasvien lajeja on runsaasti. Olen todennut, että näiden eri lajikkeilla on eri osissa Australiaa poikkeavia nimiä. Olen käyttänyt yleisesti alueilla vakiintunutta nimeä. Kirjoitan alkuperäisasukkaitten kulttuurista ja elämänmenosta preesensissä: Aboriginaalien perinteet jatkuvat ja ovat oleellinen osa heidän elämässään eilen tänään ja huomenna.

Milloin alkuperäisasukkaat ovat saapuneet Australian mantereelle? Vastaukset tähän ovat vaihdelleet. Ajanjakso on pidentynyt 20 000:sta ja 40 000:sta 60 000 vuoteen. On löydetty aboriginaalien käyttämiä esineitä, työkaluja ja aseita, joiden perusteella on tehty luotettavan tuntuisia arvioita, että he ovat rantautuneet 60 000 vuotta sitten ja luultavasti jo aiemminkin. On jopa spekuloitu ajatuksella, että Australian aboriginaalit saattavat olla jopa muutama satatuhatta vuotta vanha rotu.

Australian alkuperäisasukkaat töissään ja toimissaan eroaa selkeästi valkoisen rodun ihmisistä. Aboriginaali ei ole rakentaja, kauppias, saatikka sotilas. Hän ei raivaa maata viljelyksille ja ei kylvä siemeniä raivatuille alueille maahan sadon saamiseksi valkoihoisten tavoin. Hän ei rakenna suuria taloja, hän ei käy kaupankäyntiä rahalla. Alkuperäisheimoilla ei ole sotilasmenoja valkoisten tavoin, sillä hän ei ole perinteinen sotilas. Hän on aivan muuta: Aboriginaali on

metsästäjä ja keräilijä, luonnossa vaeltaja, mutta hän on myös tanssija. Perinteisesti hän hankkii kaiken tarvitsemansa luonnosta. Valkoiselle ihmiselle hän on mystinen olento.

Kuva 1) Tanssiseremonia (*Corroboree*).

Kuvat 2) Mies on paloittelemassa kivikirveellä delfiiniä tai pyöriäistä Port Macquarissa Uudessa Etelä Walesassa.

Kuva 3) Saalistaja on palaamassa käärmeenpyydykseltä. Hän on aseistettuna bumerangeilla. Asusteena hänellä on karvaesiliina.

Heimoilla oli, valkoihoisten maahan saapuessa, pitkälle kehittynyt järjestelmä maan käytön suhteen ja hallinta ja yhteiskuntajärjestelmä. Jokaisella heimolla oli tarkoin rajatut asuinalueet, jonka koko määräytyi ruoan saatavuuden perusteella. Aluerajat oli merkitty puihin ja kallioihin.

Englantilaisten maan valloitus 1700-luvulla ei ollut tasaväkinen: vastassa oli eurooppalainen sotilas — ja talousmahti ja toisella puolen Australian mantereella asuvia alkuperäisheimoja - Yeeman, Wiradjuri ja Gunditjmara.

Sotilaallista epätasapainoa lisäsi se, että alkuperäisasukkaat eivät olleet ryhmittyneet yhteiseen sotilasliittoumaan eurooppalaisia maahantunkeutujia vastaan. Oli itsestään selvää, että kiväärein aseistetut englantilaiset joukot alkuhämmennyksen jälkeen voittivat ja valloittivat alkuperäisasukkaitten maat.

Alkuperäisasukkaat olivat tietoisia maassa vierailleista valkoisista haamua muistuttavista ihmisistä, joilla on varusteinaan outoja tavaroita ja eläimiä. Tietoja oudoista kulkijoista kiiri satojenkin kilometrien päähän. Jotkut aboriginaalit jopa luulivat esi-isien saapuneen tervehdyskäynneille. Yhteisen kielen puute esti kommunikoinnin ja pysyvästi maahantunkeutumisen syyn selvittämisen.

Alkuun valkoihoiset herättivät suurta hämmennystä aboriginaaleissa. He eivät tienneet mitä joukkoa nämä valkoiset olivat ja mitä he tahtoivat. Oli täydellinen tietämättömyys ja ymmärtämättömyys maahantunkeutujien tavoista ja päämääristä.

Englantilaisten valloittaman Australian muuttaminen osaksi englantilaista suurvaltaa merkitsi jo operaation alkuvaiheessa kymmenien tuhansien aboriginaalien ja heidän

lastensa kuoleman. Sen lisäksi aboriginaalit joutuivat jättämään perinteiset asuinalueensa ja kotinsa.

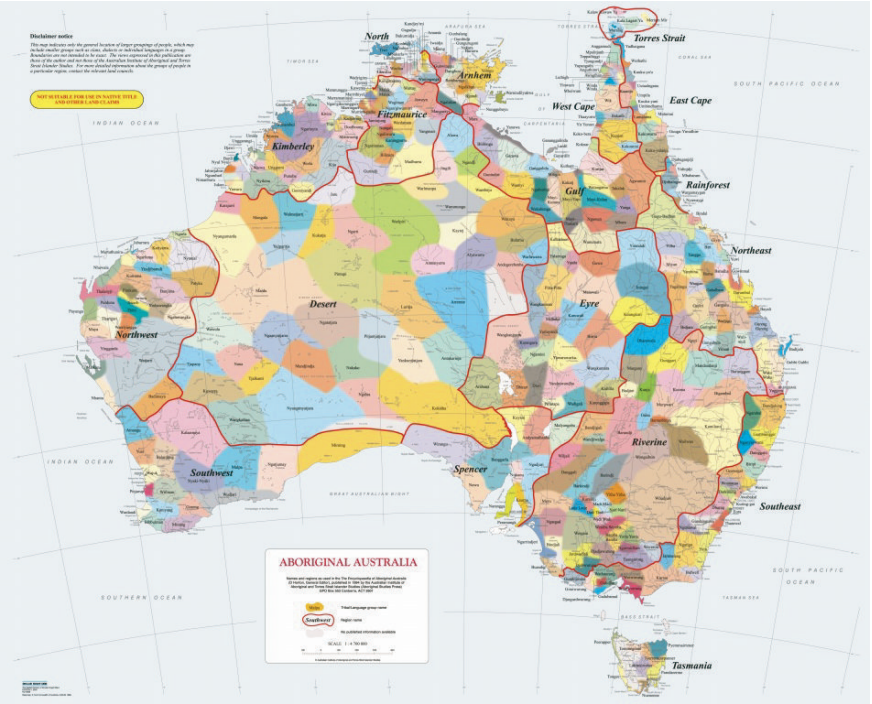

Kartta A) Australia oli monikielinen ja kulttuurinen maa valkoihoisten maahan saapuessa, sillä alkuperäisasukkaat asuttivat koko laajaa maata. Heidän aluerajat olivat tarkoin määrätty. Kartasta käy ilmi sadat kieliryhmät. Näillä ryhmillä oli erilaiset kulttuuriperinteet.

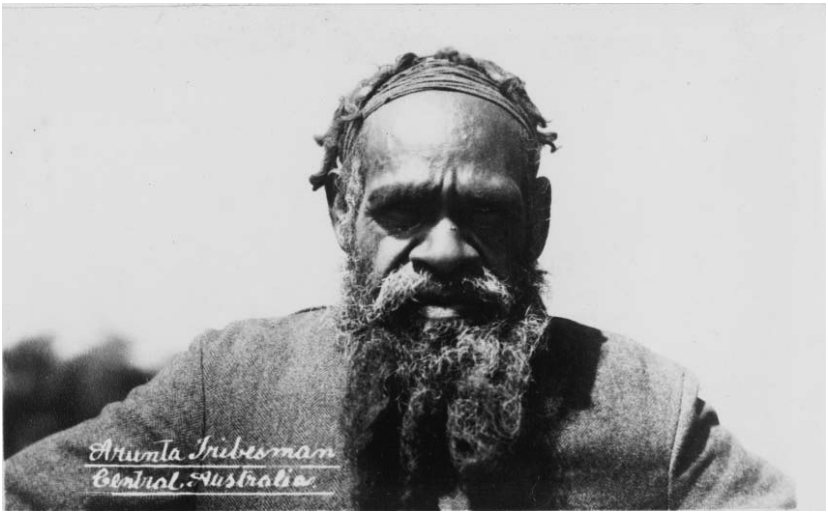

Kuva 4) Aruntaheimon kasvo Keski-Australiasta.

Kuva 5) Aboriginaalit elivät tasapainossa luonnon kanssa. Luonto ravitsi kansansa. Kellon määräämä aika oli merkityksetön. Aika kului kalastaen, metsästäen ja perinteisiä esi-isiltä perittyjä tapoja noudattaen.

ALKUPERÄISVÄESTÖN JALANJÄLJILLE

Aavikolla eleli Gondwanamaan aboriginaalimies tasapainossa luonnon kanssa yhdessä maailman vanhimmassa Eedenissä. Hänellä ei ollut kelloa muistuttamassa työpäivän pituudesta, saatikka ajasta ollenkaan. Hän ei sitä tarvinnut. Kellon määräämä aika oli merkityksetön. Aika kului metsästäen, mietiskellen, ja perinteisiä esi-isiltä perittyjä tapoja noudattaen.

Aavikolla tapasin erään esi-isien tapojen mukaan elävän aboriginaalin. Hänen tumma ihonsa kihelmöi eteläisen pallonpuoliskon pilvettömällä taivaalla killuvan auringon säihkyssä. Säihkettä samensi hivenen ainoastaan hänen omasta maasta nouseva ruosteenpunainen hiekkatomu. Hän eli maassa, joka ei ollut vieras eikä tuntematon. Hänelle maa on kuin hyvä äiti ja taivas kuin isä, jotka huolehtivat jälkeläisestään. Maaäitiä hän ei kuluta ja kuormita liiaksi: luonto ei kärsi eikä myöskään lapsi itke. Tällainen tasapainoinen elämä on hänen perinteinen tapansa elää.

Maata alkuperäiskansa ei viljellyt eikä kuluttanut eurooppalaisten tapaan. Luonto ravitsi heidät orgaanisella ruoalla, hän pystyi saalistamaan riistaa ruoaksi. Punomillaan verkoilla ja rakentamillaan kala–altailla hän kalasti merestä ja jokien suistoista. Luonnosta hän keräsi ruoaksi monia erilaisia yrttejä ja kasveja. Päivittäiseen ruoanhakuun liittyvien toimien lisäksi hänelle jäi myös runsaasti aikaa harjoittaa uskonnollisia ja perinteisiä menoja ja riittejä.

Tämä perinteinen aboriginaalien elämä alkaa järkkyä 1700-luvun loppupuolella. Eräänä poutaisena loppukesän päivänä silmää hivelevän kauniissa satamarannassa (nykyisessä Sydneyn satamassa) Australian

alkuperäisasukkaat ja englantilaiset kolonialistit ovat kasvotusten.

Toinen mies, ihonväriltään valkoinen, seisoskeli pukeutuneena ja tarkasteli lähestyvää aboriginaalimiestä maassa, joka oli perin tuntematon ja erilainen verrattuna taaksejääneeseen kotimaahansa. Pian valkoisen maankamaralle astumisen jälkeen puna-, valko — sininen lippu hulmusi korkealla ilmassa suojaisassa lahden poukamassa. Valkoinen mies julisti pukeutuneena erilaisiin vaatekappaleisiin alkuperäiskansan maan kuninkaan nimissä kuuluvan kaukaiselle eurooppalaiselle valtiolle. Maalle, josta alkuperäisväestö ei ollut tietoinen laisinkaan siihen mennessä. Nämä kaksi yhteisöä eroavat toisistaan perin pohjin kaikilla tasoilla henkisestä fyysiseen. Metsästäjä-keräilijä kansa ei pilannut eikä hyödyntänyt luonnonvaroja valkoisten valloittajien tavoin. Siitä lähtien ensiksi mainituilta on kielletty vallatun maan oikeuksia ja ihmisoikeuksia on poljettu.

Metsästäjä-keräilijä ja maataloudellinen kaupunkilaistunut yhteisö olivat kohdanneet toisensa. Australian alkuperäisväestö ja englantilaiset kolonialistit olivat tulleet kasvotusten. Seuraavaan 200 vuoteen mahtuu verisiä taisteluja, lastenryöstöjä, protesteja, voittoja, tappioita ja kansanmurhaa.

Alkuperäisväestön omaperäinen sivistyselämä oli jo alkanut huomattavasti ennen valkoihoisten tuloa. Heimoyhteisössään hän oli asuttanut maata hamasta menneisyydestä. Yksimielisyys, harmonia ja erilainen kulttuuri kukoistivat aboriginaaliyhteisöissä, suvereniteetti oli koskematon. Maankamaralle saapuivat valkoiset valloittajat kaukaisesta Euroopasta. Nykyiseen Sydneyyn perustettiin vankisiirtola. Selkkauksia syntyi valkoisten ja alkuperäisten välillä. Ennen pitkää valloittajat oivalsivat maasta saatavan

vaurauden. Uusia tulokkaita kannustettiin muuttamaan vapaiksi yrittäjiksi. Yrittäjille siinsi maata silmänkantamattomiin. Alkuperäiskansan silmissä ennennäkemättömien vaatteiden ja välineiden lisäksi valkoihoiset toivat mukaan luokka–ajattelun ja heille rasistiset aatteensa.

Asetelmassa valkoinen ja aboriginaali ei viimeksi mainittu mahtunut ihmisten rinnalle. Siirtokunnan kasvaessa ei vältytty verisiltä yhteenotoilta. Joukkomurhat seurasivat toisiaan.

Maahantunkeutujat myrkyttivät alkuperäisväestön ruokaa ja juomavettä. Aboriginaalit puolustivat maataan tekemillään alkukantaisilla välineillä. Vuosikausia aboriginaalit onnistuivat pitämään puoliaan ulkoista maanvalloitusyritystä vastaan. Kuitenkin lopulta tilanne kääntyi valkoisten eduksi. Alkuperäisiä menehtyi taisteluissa ja sairauksiin. Vuosisadan vaihteessa aboriginaalien ei uskottu selviävän hengissä laisinkaan. Vuonna 1930 Radcliff-Brownin tekemän arvion mukaan heitä oli hengissä ainakin 250 000 valkoisten maahan tullessa.

Lähestyttäessä vuotta 2010 australialaisessa elämänmenossa on voimakkaasti mukana alkuperäisväestön elämä. Valkoiset ovat muuttaneet alkuperäisväestön asemaa ja elinolosuhteita. Aboriginaalit ovat antaneet ainoalaatuista perintöä miten asua näin monenkirjavassa ja rikkaassa maassa luonnon ehdoilla.

Kuva 6) Aboriginaali suojakilpineen ja nuijineen.

Australian alkuasukkaiden perinteinen elämänmeno mahdollisti paljon aikaa taiteelle ja henkiselle elämälle. He muun muassa tekivät luolamaalauksia jo 20 000 vuotta ennen Ranskan Dordognen taidetta. He myös elivät sopusoinnussa luonnon kanssa- paljon paremmin kuin nykypäivän ihminen. Melkoinen yllätys lienee, että alkuperäisasukkaiden ruokavalio oli monipuolisempaa ja terveellisempää kuin valkoisten valloittajien tai tämän päivän kuluttajien, jotka syövät etupäässä teollisen massatuotannon antimia. Luonnosta löytyi helposti niin etu-, pää-kuin jälkiruoat ilman viljelyä tai karjanhoitoa.

Heljä Räisäsen kirja Australian alkuasukkaista on täynnä mielenkiintoisia yksityiskohtia ja tempaa lukijan syvälle erilaiseen kulttuuriin ja maailmaan, joka voi tuntua köyhältä, mutta paljastuukin yllättävän rikkaaksi.

Risto Söder
Päätoimittaja
Suomi Lehti

9 789522 861139